नन्दिवारलक पुंस्त्री सामुद्रे मत्स्यभेदे स्त्रियां ङीष्। "तिमितिमिङ्गिलकुलिशपाकमत्स्यनिवारक नन्दिवारलकमकरगर्गरकचन्द्रकमहामीनराजीवप्रभृतयः सामुद्राः" सुश्रुतः।

नन्दि(न्दी)वृक्ष पु० ६त०। सन्तोषहेतौ कोङ्कणदेशप्रसिद्धे सुगन्धिवृक्षभेदे। "नन्दीवृक्षो लघुः स्वादुस्तिक्तस्तुवर उष्णकः। कटुपाकरसो ग्राही विषपित्तकफास्रनुत्" राजनि०। २अश्वत्थाकारे क्षीरयुक्ते (तुँद)ख्याते वृक्षभेदे ३गान्धीराख्यतृणे शब्दार्थ०। ४मेषशृङ्गीवृक्षे रत्नमा० ५स्थालीवृक्षे भावप्र०

नन्दिवेग पु० कलियुगीये पुरुषाधमनृपभेदे "समश्च नन्दिवेगानामित्येते कुलपांसनाः। युगान्ते कृष्ण! संभूताः कुलेषु पुरुषाधमाः" भा०उ० ७३ अ०।

नन्दिषेण पु० ब्रह्मदत्ते कुमारानुचरभेदे। "तस्मै ब्रह्मा ददौ प्रीतो बलिनो वातवंहसः। कामवीर्य्यधरान् सिद्धान् महापारिषदान् प्रभुः। नन्दिषेणं लोहिताक्षं घण्टाकर्णञ्च सम्मतम्। चतुर्थमस्यानुचरं ख्यातं कुमुदमालिनम्" भा०श० ४६ अ०।

नन्दीश पु० ६त०। १शिवे हेमच०। नन्दी ईश इव। २शिवपार्श्वचराधिपभेदे। ३तालभेदे स च "सिंहनन्दननन्दीशचन्द्रविम्बद्वितीयकाः" इत्युद्दिश्य सङ्गीत० लक्षितो यथा "गोलघुर्गोलघुः प्लुतस्ताले नन्दीश्वरे मताः"।

नन्दीश्वर पु० ६त०। १शिवे २तालभेदे सङ्गीतदा०। ३शिवगणाधिपभेदे पु० तस्य तथात्वकथा च वराहपु० उक्ता यथा "ततस्त्रेतायुगे काले नन्दी नाम महामुनिः। आरिराधयिषुः शर्वं तपस्तेपे सुदारुणम्। ततस्तु भगवान् प्रीतस्तस्मै विप्राय शङ्करः। उवाच च वचः साक्षात्तमृषिं वरदः प्रभुः। वरान् वृणीष्व विप्रेन्द्र! यानिच्छसि महामुने!। तांस्ते सर्वान् प्रयच्छामि दुर्लभानपि मारिष!। इत्युक्तोऽसौ भगवता शर्वेण मुनिपुङ्गवः। प्रोवाच वरदं देवं प्रहृष्टेनान्तरात्मना। यदि प्रीतोऽसि भगवन्! अनुक्रोशतया मम। अनुग्राह्यो ह्यहं देव! त्वयावश्यं सुराधिप!। यथाऽनन्या भवेद्भक्तिस्त्वयि नित्यं महेश्वर!। तथाहं भक्तिमिच्छामि सर्वभूताशये त्वयि। एतत्तु वचनं श्रुत्वा नन्दिनः स महेश्वरः। प्रहस्योवाच तं प्रीत्या ततो मधुरया गिरा। मद्रूपधारी मत्तेजास्त्र्यक्षः सर्वगुणोत्तमः। भविष्यसि न सन्देहो देवदानवपूजितः। अनेनैव शरीरेण जरामरणवर्जितः। दुष्प्राप्यैवमवाप्या ते देवैर्गाणेश्वरी गतिः। पार्श्वदानां वरिष्ठश्च मामकानां द्विजोत्तम!। नन्दीश्वर इति ख्यातो भविष्यसि न संशयः। अद्य प्रभृति देवाग्र्य! देवकार्य्येषु सर्वतः। त्वं प्रभुर्भविता लोके मत्प्रसादान्मुनीश्वर!। त्वामेवाभ्यर्च्चयिष्यन्ति सर्वभूतानि सर्वतः। मत्तः समभिवाञ्छन्तः प्रसादं पार्श्वदाधिप!। यस्त्वां द्वेष्टि स मां द्वेष्टि यस्त्वामनु स मामनु। नावयोरन्तरं किञ्चिदम्बरानिलयोरिव। द्वारे तु दक्षिणे नित्यं त्वया स्थेयं गणाधिप!। वामेन विभुना चापि महाकालेन सर्वदा" वराहपु०।

नन्दीसरस् न० इन्द्रसरोवरे शब्दमा०।

नन्द्य नन्द आनन्दे कण्ड्वादेराकृतिगणत्वात् यक् भ्वा०पर० सेट्। नन्द्यति अनन्द्यी(न्दी)त्।

नन्द्यादि पु० ल्युप्रत्ययान्ततया पा०ग०सू०पठिते शब्दगणे यथा "नन्दनः वाशनः मदनः दूषणः साधनः वर्द्धनः शोभनः रोचनः (सहितपिदमः संज्ञायाम्)। सहनः तपनः दमनः जल्पनः रमणः दर्पणः संक्रन्दनः सङ्कर्षणः संहर्षणः जनार्दनः यवनः मधुसूदनः विभीषणः लवणः चित्तविलासनः कुलदमनः शत्रुदमनः।

नन्द्यावर्त्त पु० नन्दी आवर्त्तो यत्र। "नन्द्यावर्त्तमलिन्दैः शालाकुड्यां प्रदक्षिणान्तगतैः। द्वारं पश्चिममस्मिन् विहाय शेषाणि कार्य्याणि" वृ०सं०५३अ०उक्ते १गृहभेदे भरतधृतसाञ्जवाक्ये तु तस्यान्यथा लक्षणमुक्तं यथा "दक्षिणानुगतालिन्दत्रयं यत् पश्चिमामुखम्। पूजनीयोत्तरोच्छ्रायं नन्द्यावर्त्तं वदन्ति तत्"। तेन पश्चिमद्वारशून्यत्वे विकल्पः। २तगरवृक्षे विश्वः। ३मत्स्यभेदे राजवल्लभः। ४यात्रायोगभेदे नद्यावर्त्तकशब्दे दृश्यम्। "स्वस्तिकान् वर्द्धमानांश्च नन्द्यावर्त्तांश्च काञ्चनान्" भा०द्रो०८२अ० हस्तिदन्तस्य ५तदाकारच्छेदे च "दन्तस्य मूलपरिधिं द्विरायतं प्रोज्झ्य कल्पयेच्छेषम्" इत्युपक्रमे "श्रीवत्सवर्द्धमानच्छत्रध्वजचामरानुरूपेषु। छेदे दृष्टेष्वारोग्यविजयधनवृद्धिसौख्यानि। प्रहरणसदृशेषु जयो नन्द्यावर्त्ते प्रनष्टदेशाप्तिः" वृ०सं० ९४अ०

नपराजित् पु० न पराजीयते परा+जि—कर्मणि क्विप् नशब्देन "सह सुपा" पा०स०। महादेवे "विलोहिताय धूम्राय व्याध्याय नपराजिते" भा०द्रो० ८०अ०।

नपात् त्रि० न। पाति पा—रक्षणे शतृ नभ्राडित्यादिना पा० नञः प्रकृतिभावः। १अरक्षके "नपातो दुर्वहस्य मे"